

Cimbora

2021.
november

Közelképben:
Szabó Róbert Csaba
és új regénye

Küldj szelfit kedvenc olvasmányoddal

Várjuk kedvenc olvasmányoddal készült szelfidet a Cimpora Facebook- és Instagram-oldalán!

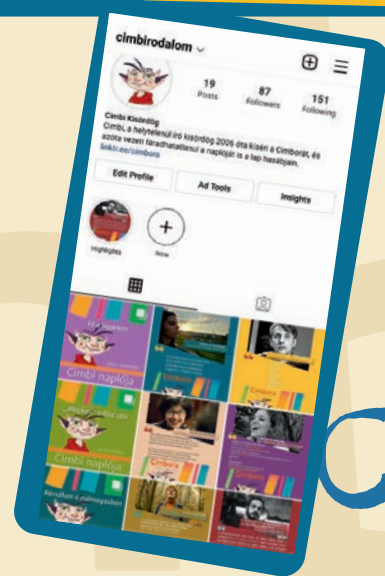
HA MÉG NEM TETTED, KEDVELD AZ OLDALT, ÉS KÜLDD EL A FOTÓDAT!

facebook.com/cimpora.net

cimpora.net

Cimpora

kíváncsi diákok lapja

2021. november, XXXI. évfolyam

Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

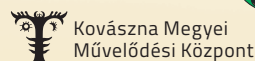
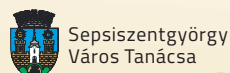
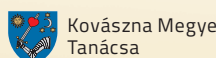
A Cimpora árát a Cimpora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE1505V01455331500
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimpora
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edő,
Jakab Villő Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva,
Köllő Zsolt, Kusztos Attila, Nádasi Csilla Emese,
Szonda Szabolcs, Szócs Imre, Vetrő-Bodoni Barnabás

A borítón Kusztos Júlia illusztrációja
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimpora Alapítvány
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimpora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimpora.net

TÁMOGATÓINK

Tartalom

Cimbirodalom

Ablakra tapadva figyelem a tájat

Egy regényről, amelyben elmosódik a határ a számítógépes játékok és a vad természet között 4. oldal

Szifinx vagy robot (4.)

LEENA KROHN: Az üregefszék-elmélet 8. oldal

Csak 1 vers

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ rovata

GEORGE GORDON BYRON: Felirat egy újfoundlandi kutya síremlékére 9. oldal

Cimbirodalom

„Korafelnőtt” gyermekek (5.)

SZÓCS IMRE: Az elefánt 10. oldal

Cimbi olvasólámpája

JAKAB VILLŐ HANGA rovata

Hányféle a szerelem? 13. oldal

Szín-tér

VETRŐ-BODONI BARNABÁS rovata

Nő, anya, művész

A Szín-téren: ELIZABETH TREMANTE Los Angeles-i alkotó 16. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Méhek és méhészek középkori kódexek miniatúráin 18. oldal

A titokzatos méhek 19. oldal

Edóságok

GERGELY EDŐ rovata

Mit keresek én itt? 23. oldal

Kamasz(Ok)

NÁDASDI CSILLA EMESE rovata

Otthon lenni egy barátságban 24. oldal

Pad alatt

Karantinik ideje 25. oldal

Otthon a természetben

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Jártál már Jézus lábnyománál? 27. oldal

Ti olvastátok

MONICA HESSE: A kék kabátos lány 28. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 29. oldal

Keresztretjvény

FORRAI TIBOR rovata 30. oldal

Irodalmi hősök (2.)

Gárdonyi Géza: EGRI CSILLAGOK

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA rovata

Méhek a képzőművészetben 31. oldal

Ablakra tapadva figyelem a tájat

Egy regényről, amelyben elmosódik a határ a számítógépes játékok és a vad természet között

Szabó Róbert Csaba marosvásárhelyi íróval legújabb, még kéziratban lévő regényéről beszélgettünk, amelyet remélhetőleg tavasszal már kézbe is vehetnek az olvasók. Kalandokról, a természetbe vágyódásról, számítógépes játékról, a fiatalok és kevésbé fiatalok közötti párbeszéd-ről esett szó.

– Újabb műfaj került alkotói palettádra, a Vajon Nagyi meseregény-sorozat után ezúttal ifjúsági regénnyel leped meg ifjú olvasóidat. Mi motiválta a Halló, kit keresel? megszületését? Honnan merítetted az alapötletet, hogy egy fiatal srác eltűnt apja keresésére indul, egy megmagyarázhatatlan jelt ösztönösen követve?

– Az első fejezetet a járvány előtt írtam, és elég sokáig árválkodott, nem folytattam. A karantén első évében aztán online író-olvasó találkozón felolvastam az 5–8. osztályos közönségnek, lássuk, mit szólnak hozzá. Nagyon tetszett nekik, és arra biztattak, folytassam. A családom is elolvasta, javasoltak pár apróbb módosítást, és persze ők is a folytatás mellett tették le a voksot. A fiam közben ötödikes lett, az első fejezetet is eleve az ő olvasói ízléséhez löttem be – figyelem, hogy mi érdekl, mit olvas, és, igen, miket játszik a PlayStationön. Így nagyon adta magát a műfaj, az ifjúsági regény. Különbén már a Vajon Nagyi második részét is az első kötet időközben cseperedő olvasóihoz igyekeztem igazítani: egy kicsit több „komolyabb” téma, merészebb kalandok.

Forrás: Facebook, Rab Zoltán fotója

Az jól látszik, hogy mennyire el tudnak veszni a mai kiskamaszok a számítógépes játékok világában. Már-már ijesztően. Innen jött az ötlet, hogy találjak ki egy olyan magányos szereplőt, aki arra kényszerül, hogy elhagyja a videójátékok világát és kilépjen a való világba. A csavar az, hogy egy másik végletet, a vad természetet kínáltam fel neki. Online közönségem pedig kimondottan élvezte (merthogy elmondtam nekik), hogy a Jack nicknevű szereplőről később kiderül, hogy lány.

– Első olvasatra számomra idegenül hangzott a regény – egyébként szó szerint is beszédes – címe, elbizonytalanított a megszólítás, hogy ki kihez szól, egy kicsit talán türelmetlenné tett, aztán mire a regény végére értem, kiderült, hogy valójában a főszereplő alapérzése az, ami megszületett bennem az olvasás elején, és hogy az olvasó a főszereplővel haladva kap végül megnyugtató válaszokat a cím-beli kérdésre. Végleges már a regény címe, és miért éppen ez? Miért egy kérdés?

– Munkacím. Ágoston Szász Katalin, a regény szerkesztője és a Gutenberg kiadó vezetője, Tózsér László is egyetért abban, hogy új címet fog kapni.

Vajon Nagyi, Orosz Annabella rajza

– A regény, ahogyan az alcíme jelzi, ifjúsági. Mit jelent ez számodra: csupán az olvasói korosztályt jelöli, vagy ezen kívül másra is utal?

– Azt látom, hogy a velem egykorú szülők teljes gőzzel igyekeznek megérteni kamaszodó csemetéiket, és ehhez kevés eszközük van. Nincsenek eszközeink igazán, mert a saját kamaszkorunk minimális mértékben ad támpontokat. A világ örülten megváltozott a nemzedékem kamaszkora óta. Nem találjuk a közös hangot a mai tinikkel. Abban bízom, hogy ez a könyv talán segít ebben, közvetíteni fog. Úgy, ahogy egy tolmács. Mivel a regényt nem kamasz írta, hanem egy felnőtt, valószínűleg érezni fogják, melyek az én elvárásaim, hogyan látom őket, mit gondolok a mai kamaszokról, kamaszodó gyerekeinkről. Ez már jó kiindulópont szerintem. Az író-olvasó találkozókra például jó kis párbeszédet szoktak kialakulni. Élvezem, hogy figyelünk egymásra.

„– Olyan önálló, nem? – kérdezte Julcsi.

Fili nem értette rögtön, mire céloz a lány.

– A vízesés. Nem mi, emberek hoztuk létre, hanem a természet. Nem a mi akaratunkból született, mint például egy... egy autópálya vagy egy ház... ha érted, amit mondok. Létrejött. A természet... ő döntött így...

Így döntött... Mintha akarata lehetne. Fili összeráncolta a homlokát. Mit tenne, ha egy videójátékban a természetet kelene legyőzni, ha a természet volna az ellenfél? De persze ezt Julcsi honnan is értené, a videójáték helyett... olvas.

De Julcsi folytatta.

– A fákról, az erdőkről is persze a természet... dönt. Meg, ugye, a körülmények, az adottságok. De a vízesések vagy... – aggódva nézett Filire. – A barlangok... az valami különleges... mintha összesűríténé az akaratát a természet egyetlen nagy pontba... egy vízesésbe, egy barlangba, mondjuk, és... és...”

(részlet a regényből)

– A valóság és a fikció izgalmas kapcsolata – más mértékben és minőségben, mint korábban a Vajon Nagyiban – a Halló, kit keresel? világában is felfedezhető. Hogyan változott a képzeletbeli jelenléte, jelentése az ifjúsági regényben a Vajon Nagyi meseregény világához képest?

– A számítógépes játékok és a vad természet között elmosódik a határ sokáig. A játékfüggő főszereplő nem képes különbséget tenni a virtuális és az igazi valóság között. Ezáltal a valóság is eléggé képzeletbeli lesz számára. Minden megtörténhet. Mintha álmom és valóság között lebegne, amiből folyton az ébreszti fel, hogy veszélyesebbnél veszélyesebb kalandokba csöppen. És hát a vágy, hogy megtalálja az apját, mindennél

erősebbnek bizonyul. Egy magányos hősről van szó. Picit így arról is szól, hogy helló, biztos jó nektek a szülők nélkül? Oké, ahogy kamaszodik az ember, egyre kínosabbaknak érzi a szüleit, és persze, lázadozson a gyerek. Miért ne, mi is azt tettük. De azt remélem, hogy a történetet olvasva elgondolkodhat azon egy kamasz, kiskamasz, hogy tulajdonképpen a szülő keresése arról is szólhat, hogy megpróbáljuk érteni, megérteni a szüleinket. Lehet őket tanulmányozni, és biztos vagyok benne, hogy ez így is van, különben nem hasonlítanánk egy idő után mindannyian a saját szüleinkre.

„... Mert hirtelen úgy érezte, hogy a mohával fedett szikla, a rohanó víz, körülötte a méregzöld növényzet beszélni akar hozzá. Szinte biztos volt benne, hogy az apja nemrég itt járt. Valami azt súgta neki, jó nyomon van.

Halló, kit keresel?

Ezt mondta neki a szikla.

Még ha egy szikla nem is beszél.”

(részlet a regényből)

– A Halló, kit keresel? történetében a természet pusztításának kritikája egy tinédzser önmaga és eltűnt apja felkutatásának eseményeivel, a számítógépes játékok világával Jules Verne regényére, a Grant kapitány gyermekeire való utalásokkal elegetedik. Hogy hoztál ennyi témát egy (könyv)fedél alá, mi tartja egyben a regényt?

– A keresés. Nem feltétlenül az apa keresése, hanem a főszereplő önmagára találása. A Grant kapitány gyermekeiben egy felnövekedés-történet tanúi vagyunk. Az apa

„Most azonnal elhatározta, hogy megkeresi a magát Jacknek hívó gamert, és kideríti az egész disznóságot. Körülnézett az utcán. Szokásos délutáni forgalom, a lámpa piros.

Né felejt el a hátad mögé nézni, Fili, figyelmeztette magát. Bárhonnan jöhetnek.

A lámpa zöldre váltott, de nem lépett le azonnal. Mi van, ha valaki az ellenfelei közül valamelyik autóban ül, és csak arra vár, hogy...

Te jó ég, Fili, szedd össze magad! Ez a valóság!”

(részlet a regényből)

– Korábbi beszélgetésünk során úgy fogalmaztál, talán túl sötétre sikerült a regény. Mire gondoltál? Milyen, az ifjúsági szövegekkel szemben állított elvárásokra utaltál, és ehhez képest miben más a Halló, ki beszélsz? Szerintem egy fiataloknak szánt szöveg (egyik) kiemelendő erőssége a leírások bátorsága.

– Teljesen egyetértek. A Harry Potter „sötét” történet, és az is rémisztő lehet, hányszor marad magára Harry, sokszor tudatosan. Egyedül lenni pedig rémisztő. Az én főszereplőm is egyedül marad, legalábbis azt hiszi, hogy nem számíthat senkire. Egy kamasz sokat van egyedül. Nem abban az értelemben, hogy nincs körülötte senki. Hanem úgy, hogy rosszabbik esetben nincs, akinek felteheti a kérdéseit. Nem meri elmondani, ha bántás éri, és a többi. Szerintem ezeket egy ifjúsági regénynek ki kell mondania, az írónak őszintén, bátran kell beszélnie. Bárcsak még bátrabbak lehetnének.

csak a legvégén jelenik meg. A gyerekek története a lényeges. A számítógépes játékokra pedig nem feltétlenül veszélyforrásként tekintek, én magam is szeretek fifázni, inkább a mértéktartás a fontos. És hát a videójátékok teljes mértékben uralják a mai gyerekek világát. Az ő nyelvükön kell megszólalni, ha szeretnénk közölni valamit. Például azt, hogy létezik egy másik valóság is.

– Miért éppen a Grant kapitány gyermekei kapott kiemelt szerepet a regényedben?

– Mert nekem sokat jelentett kamaszkoromban. A sorozatot is imádtam. A fiamat próbálom rávenni, hogy elolvassa, egyelőre gyanakodva nézi, túl vaskosnak tűnik számára. 😊 Hátha majd a regény megjelenése után ráveszi magát, és perze nem csak ő.

– Téged fiatakként megragadott volna a Halló, kit keresel?

– Én mindenevő olvasó voltam, úgyhogy biztosan. Oké, hogy a Grant kapitányt szerettem, meg az Egri csillagokat, a Láthatatlan embert, de igazán kortárs történettel szinte soha nem találkoztam. Úgyhogy a válaszom: igen, biztosan.

Jakab Villő Hanga

„Gyerekszerzőnek lenni jó Kolozsváron is!” (Forrás: Szabó Róbert Csaba szerzői Facebook-oldala, 2021. június 4.)

Jakab Villő Hanga kérdezett, Szabó Róbert Csaba válaszolt a Fiatal Írók Szövetsége gyerekirodalmi konferenciáján (Forrás: szerzői Facebook-oldal, 2019. november)

SZABÓ RÓBERT CSABA

Halló, kit keresel?

(részlet a megjelenés előtt álló ifjúsági regényből)

„Azt mondd, hogy az apád hangját hallottad?”

(Jules Verne: Grant kapitány gyermekei)

1. FEJEZET: QWERTY

Aznap történt, hogy egy hekker kilőtte Filit a játékból, és az összes vérplazmagyűjteménye szempillantás alatt odalett.

– Nűb! – vert rá a billentyűre Fili, mert egyszerűen képtelenségnek érezte, ami vele történik.

Ez nem lehet! Talán mégis az F betűvel kezdődő játékot kellett volna játszania, ahogy azt mostanában mindenki.

De ő különbözni akart.

Különbözni! Érted!

Kevés jobb játékost ismert saját magánál, erre belefut a kezdők hibájába. A padlón heverő billentyűt nézte, mintha mindenről az tehetne. Összes dühe feltolult, ahogy a fekete alapon a fehér qwerty-billentyűsor kiválasztódott, akár reflektor pásmájának csapdájába esett volna, és visszabámult rá. Fényesen, kihívóan, maximálisan észrevehetően.

Qwerty, a legbutább, legostobább, egymás árnyékában élő billentyűsorozat, amit egy igazi pro sohasem használna jelszóként. Márpedig ő egy hátsó ajtót pont ezzel a kóddal blokkolt. Vagy legalábbis azt hitte, hogy blokkolja, mert ezt a legprimitívebb gamerféreg is feltöri. A qwerty-vel kezd. Csakis az lehet a magyarázat, hogy túlon túl sietett, amikor bezárta a hátsó ajtót, csakis így történhetett, hogy a keze ügyébe eső legfájóbb betűsört adta meg jelszóként.

Qwerty!

Mai jelentése: mindennek vége!

De tévedett, közel sem volt vége mindennek. Még.

Két kézzel megragadta a billentyűt, és rettenetes erővel a falhoz vágta. Behunyta szemét a billentyűesőben, amelyek a csíkos tapétát felhorzsolva pattantak visszafelé, a feladóhoz.

Fili szétzúzza fizikai világát. Le merte volna fogadni, hogy a betűk ebben a sorban érkeztek volna, ha egy képregényrajzoló ábrázolta volna a jelenetet.

Qwerty!

A kábel lerántotta a gépházat, a gépház a monitort.

Egy másodperc alatt romba dőlt a birodalma.

Hiába kapta fel az elsötétült síkképernyőt, késő volt. A jobb alsó sarokból aljas repedés futott a középpont felé. Ott aztán tenyérnyi helyen egyesítette az összes többi hajszáleret, amelyek a képernyő random pontjaiból eredeztették magukat. A hangfalak némán meredtek rá, a gépház ventilátora – lezuhant repülőgép propellere – fokozatosan leállt, miután néhány kört még bágyadtan pörgött. És ahogy a hűtés leállt, az agyában összegyűlt a forróság. A ronda felismerés.

– Neeeee! – kiáltotta Fili, és rémülten nézte, mit művelt.

Hogy a számítógépe meghalt.

– Minden rendben odafenn? – hallotta a nagymamája hangját a földszintről.

Qwerty! Legyen mától szitokszó!

Nem, semmi sem volt rendben. Már amikor belépett a játékba, érezte, hogy valami nem stimmel.

– Hé, Jack, itt vagy? – kérdezte korábban az utca túloldalán egy sötét szoba mélyén gubbasztó fiútól, akivel ugyan még sosem találkozott élőben, de elválaszthatatlan társa volt a Harcolj utolsó csepp vérig fantázianeví videójátékban.

De Jack nem volt ott azonnal.

– A számítógépem lefagyott vagy mi... – hebegte Jack, amikor belépett, de Fili nem figyelt. Már mondta is a teendőket.

A Harcolj... játék lényege, hogy minél több vérplazmát gyűjts össze az utolsó csatára, amikor az ellenség számolatlanul jön. Csak úgy élheted túl, ha megfelelő mennyiségű vérutánpótlás van a hozzád hű egészségügyi személyzet tulajdonában, egy lestrapált, hűtőrendszerrel ellátott mentőkocsiban. Ez volt Jack, a Filihez hű egészségügyi egység egy személyben. A mentőautó, a vérplazmák őrzője, amelyet ő, fáradságos harcok és komoly villanyórászámbla árán szerzett meg az elmúlt huszonhat napban. Közelgett az utolsó csata éjszakája. Jack egész végig nehezen reagált a küldött parancsokra, nem tudta tartani a lépést, ahogy a Csatamezőt megközelítették, amikor az alkudozások zajlottak az első védővonal, a Rubicon átlépésekor. Túlon túl sok vérplazmájukba fájt, hogy azon a nyomorult folyón átkeljenek, szóval Jack egyszerűen mintha nem lett volna jelen.

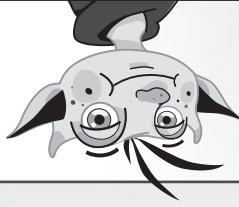
– Hé, Jack! Itt vagy? – kiáltotta Fili, és Jack mindig egy-két bit késéssel lihegte vissza, hogy nyugi, jövök, tartom a lépést. A cél a Rubiconon túli mangrovét elérni, ideiglenes megfigyelőbázist kialakítani, a mentőautót álcázni és lezárni a lehetséges hátulról jövő támadások útját.

Bezárni a hátsó ajtókat!

Qwerty!

– Jack, készülj! – recsegte Fili, amikor behatoltak a füzesbe, és egy macsetével táborhelyet vágtak maguknak. Megfordult, mert nem hallotta a mentőt a nyomában jönni. Pedig ott volt. A támadó ►►

Szfinx vagy robot (4.)

Leena Krohn (1947, Helsinki) a kortárs finn irodalom különleges és elismert alakja. Több műfajban is alkot: közel harminc megjelent könyve között találhatunk regényeket, novellákat, esszéket, valamint gyermek- és ifjúsági irodalmat. Filozófiát, pszichológiát, irodalmat és művészettörténetet tanult a Helsinki Egyetemen, művei gyakran filozofikus hangvételűek, visszatérő témái az ember kapcsolata önmagával, a természettel és a valósággal, a mesterséges intelligencia és emberi élet viszonya, a fikció és a valóság határai.

A *Szfinx vagy robot* (*Sfinksi vai robotti*) című elbeszélés-gyűjteménye először az interneten jelent meg 1996-ban, a szerző digitális illusztrációival, majd pár évvel később

▶▶ először Jack hangját iktatta ki, azután nesztelenül, észrevétlenül, alattomosan közelítette meg Filit.

– Jack – suttogta Fili, de az utca túloldaláról csak recsegést hallott a társa mikrofonjából feléje szűrődni, és a támadó már ki is iktatta a játékból. Halott volt, a huszonhat napon át kemény munkával szerzett vérplazmáit pedig felmarkolták.

Lecsapta a mikrofonnal felszerelt fejhallgatóját és kinézett az ablakon. A túloldali lakópark házaiban elszórtan égett a villany. Vajon pontosan melyik Jack háza?

Qwerty!

Hol vagyok? – ez volt az első gondolata, ami valószerűtlenül fölöslegesen jött, hiszen tudta, hol van: a saját szobájában, és a billentyűzetet nézi, mert összeáll benne a kép, hogy az amatőr módon kódolt hátsó ajtón át támadták meg.

A monitoron kirajzolódó repedéstérkép olyan volt, mint az Atacama sivatag homokja száz év aszály után. Lassan összeálltak egyetlen jellé, és azt hirdették: game over. Fili a számítógépe romjai fölött állva arra gondolt, életében először történt meg vele, hogy egy online videójátékban bekapott halálos lövés a kinti életét is taccsra vágja.

Várjunk csak, ez nem lehetséges, tiltakozott, ilyen nincs.

A kettőnek semmi köze egymáshoz.

Mint ahogy Jacket sem ismeri a való világból.

Jó lenne ezt tisztázni, és akkor talán az egész elviselhetőbb, visszavonható, talán, talán – húzta fel a szemöldökét Fili – nem is igaz.

De a gép roncsánál valóságosabbat nem találhatott volna. És az kézzel foghatóan ott hevert a lábai előtt.

Ekkor soha nem hallott, fojtott, mégis éles csengés ütötte meg a fülét.

Ez meg mi a frász? – kérdezte magától, és megpördült a tengelye körül, mintha tüzelni készülne. A benti reflexek.

Mi ez a... zaj?!

Fili az öreg házuk felső szintjén lakott. A szobája a ház északi oldalára nézett, ő választotta, hogy minél kevesebb fény, napsugár tükröződhessen a képernyőn. Mohón

Foto: Laura Böök (newyorker.com)

könyv formájában is kiadták. Ezek a filozofikus-tudományos-fantasztikus történetek kilógnak a mese keretei közül, a gyermek és a felnőtt között lezajló párbeszédnek olyan témákat dolgoznak fel, mint a téridő és a fekete lyukak természete, a gravitáció, az idő, a párhuzamos világok, álmok és valóság viszonya. A szövegek összefüggnek, de külön-külön is megállják a helyüket, szórakoztató valóságokba kalauzolja bennünket.

Különös történettel folytatjuk a szerző világával való ismerkedést.

költözött be, amikor apja eltűnése után a nagyanyja megengedte neki végre, hogy elfoglalhassa a háznak eme ódon vackát. Körül sem nézett jóformán, csak beköltözött. Így hát csak most vette észre, amikor a benti videójátékos világ fel-függesztődött, hogy egy jókora, ajtó nagyságú, méternyi mélységű, sehová nem vezető beugró van a szobájában, végtelen menniségű kacattal megpakolva.

A felhalmozott lom alól jött az éles hang. Kirtartóan, egyenletesen. Mint egy sziréna a Rubiconon innen. Akaratlanul is benti hasonlatokat keresett a kinti világ értelmezéséhez. Qwerty! Hát hogyan másképp? Nem.

Félve nyúlt a kacetokhoz. Nem akarta, de kifutott a száján, hogy *Jack, itt vagy?*, és nem szégyellte magát, mert rájött, hogy senki sem hallhatta. Rendkívül idegesítette a fel-felzúzó hang, úgyhogy egyre bátrabban és nagyobb lendülettel ásott, míg végül meg nem látta a tárgyat, amelyet kétséget kizáróan a hang forrásaként lehetett azonosítani.

Egy régimódi piros telefon volt, amelynek a kagylója bolondul táncolt a villán, és közben élesen ordított.

Fili rémülten állt a jelenség előtt. Félve nyúlt a kagylóért. Lassan leemelte a kart a körtárcsás egységről. Azonnal megszűnt az az átkozott hang.

Fili a kagyló gömbszerű végződésébe fúrt apró lyukakat nézte. Átfutott az agyán, hogy a mobiltelefon-fejlesztők nem véletlenül mondtak le a kagylóról. A füléhez nyomta azt.

A lyukakból hang szűrődött ki.

Ugyanazt a három szót ismételte valaki:

Halló. Kit. Keresel.

LEENA KROHN

Az üregesföld-elmélet (Teoria ontosta maasta)

Egyik nem túl szép napon, és ilyen a városban gyakrabban előfordul, apa azt mondta Lídiának:

– Most már elég nagy lány vagy, hogy eláruljam neked az élet egyes igazságait.

– Nem szükséges – motyogta bosszankodva Lídia, mert azt hitte, már évek óta ismeri az élet igazságait.

De apa folytatta:

– Tudod, hogy fiatalkoromban Mr. Cyrus Teed tanítványa voltam, de azt nem hallottad még, mit árult el nekem. A titkot, a forradalmi tudást. A végére járt valaminek, amit a modern tudomány még mindig nem ért.

– Mi lenne az? – kérdezte Lídia szórakozottan.

– Hogy a Föld üreges.

Ez a legcsekélyebb hatást sem váltotta ki Lídiából. De ekkor apa halkabban kezdett beszélni, mint aki nem akarja, hogy bárki meghallja, pedig szokás szerint most is csak ketten voltak otthon.

– A Föld egy üreges gömb, és minden, ami létezik, a belsejében van – mondta, és továbbra is várakozva figyelte Lídiát.

– A belsejében? Az nem lehet! – mondta Lídia, most már meglepődve. – Lehetetlen! Erről sehol sem olvasni.

– Még nem! – válaszolt apa. – Még nem! Cyrus Teed azonban úgy vélte, hogy előbb-utóbb minden tankönyvben benne lesz. Az egész tudományos életet a feje tetejére állítja!

– És mi is a golyó belsejében vagyunk? – hitetlenkedett Lídia.

– Kétségtelenül – mondta apa. – Ott vagyunk mi, minden bolygó az összes lakójával, a napok és az állócsillagok, a por és a láthatatlan anyag. Az egész univerzum!

– Hogyan lehetséges? Mi van akkor a golyó külső részén? – kérdezte Lídia.

– Ott? – válaszolt apa. – Nincs semmi. Miért is lenne? A többi tudós mindent félreértett. Azt képzelik, hogy a gömb domború külső felén állunk. Hah! De igazából a homorú belső felén vagyunk. Cyrus Teed ismerte fel ezt elsőként. Egy igazi lángelme!

– Akkor ez azt jelenti, hogy Kína például...

– Pontosan – mondta apa. – Kína nem a lábunk alatt van, hanem a fejünk fölött. Ott!

És apa a magasban lévő felhők felé mutatott.

– Ó! – mondta Lídia meghökkenve. – Az iskolában valami egészen mást tanítottak.

– Ha fognánk egy elég erős távcsövet – mondta apa –, tudod, mit látnánk, Lídia?

– Például a kínai nagy falat – találgatott Lídia.

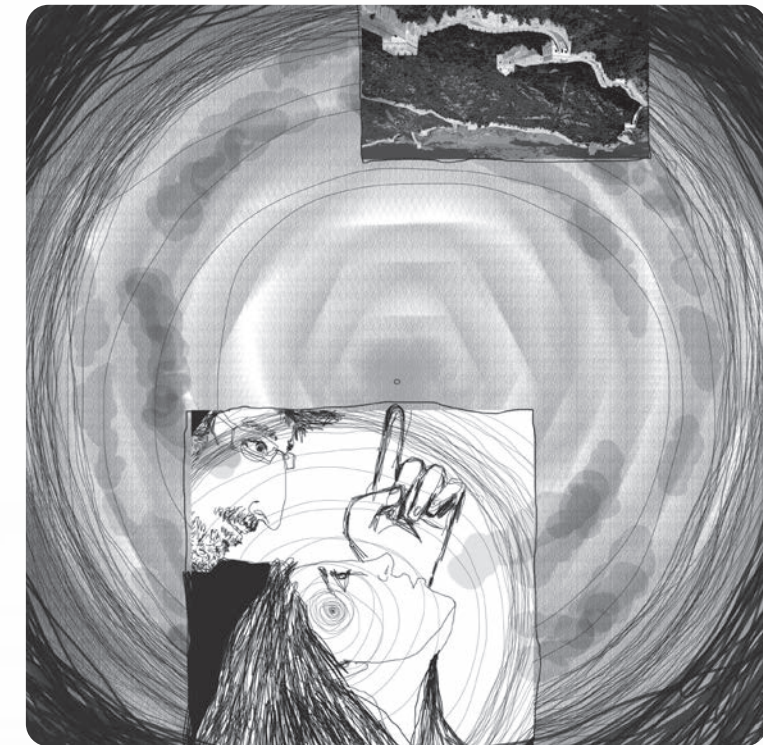
– Pontosan! – mondta apa, és megveregette a vállát.

– És mi a helyzet a gravitációval? – kérdezte Lídia, aki okos lány volt.

– Te hoztad szóba... – mondta apa lelkesen. – Itt is alapvető hiba történt. Nem a gravitáció tart bennünket a földön, hanem a centrifugális erő. Amikor megfordítjuk a tér geometriáját, a természet törvényeit is megfordítjuk.

– Mi van akkor a gömb belsejében? – kérdezte Lídia.

– Ott van a végtelenség – válaszolta apa.

Kusztos Júlia illusztrációja

– Ott? – kérdezte Lídia. – Hogy a csudában fér el ott?

– A végtelenség bárhová befér – mondta apa. – Ahogy a középpont felé haladunk, minden összezsugorodik és lelassul a végtelenségig. A végtelenség áll mindennek a középpontjában. Semmi sem olyan apró, mint a végtelenség.

– Beigazolódott Mr. Teed elmélete? – kérdezte Lídia.

– Még nem cáfolták meg – mondta apa. – És soha nem is fogják.

Kusztos Anna fordítása

GEORGE GORDON BYRON

Bahget Iskander felvétele

Felirat egy újfoundlandi kutya síremlékére

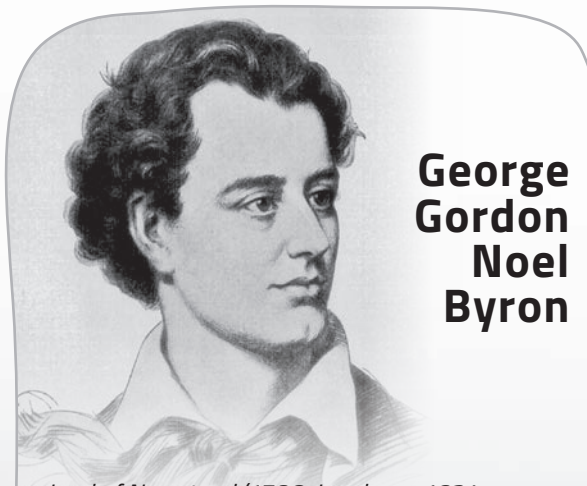
Ha új lakót kapnak a temetők, nem is dicsőt, csak épp előkelőt, a gyász pompázik szoborrá virulva és az elhunytat zengi név meg urna: nem azt, aki csakugyan volt, hanem akinek kellett volna hogy legyen: s a szegény kutya, a leghűbb barát, ki boldogan áldozta föl magát, kinek szíve gazdája szíve volt, ki mindenben csak az ő híve volt, dicstelen hull el, bármilyen derék, s földi lelkét megtagadja az ég: míg az ember, hiú féreg!, csodákat s kizárólagos eget kér magának. Óh, ember! napod gyorsan alkonyúl, rabnak becstelen vagy s romlott, ha úr, aki kiismert, undor tölti meg tőled, lélegző, hitvány sártömeg! Szerelmed kéj, barátságod csalás, szavad és mosolyod képmutatás! Neve nemes csak megromlott csirádnak, rád pirít minden becsületes állat. Ki itt jársz s látod ezt a sírjelet, menj tovább, nem fajtádnak tiszteleg: barát emlékét őrzi ez a jel; egy barátom volt csak – s az itt hever.

Szabó Lőrinc fordítása

Azt hiszem, túlzás nélkül kijelenthető, hogy lord Byron volt a 19. század első évtizedeinek legismertebb influenszere: jóképű férfi, gazdag, kalandvágyó – körül is rajongták annak rendje-módja szerint, mint manapság a puccos megasztárokat. S mindezek mellett tehetséges, könnyű kézzel dolgozó, agyonolvasott költő is volt (irodalmi hatása például Puskinra vagy Arany Jánosra mindannyiunk számára közzismert) – ezért is annyira meglepő a vers utolsó sorának „vallomása”: „egy barátom volt csak – s az itt hever”. Kérdés persze, hogy őszinte-e ez a vallomás (egy influenszertől nem lenne szokatlan a túlzás, a nagyotmondás sem), mi mindenesetre fogadjuk most el, hogy egy kutya is lehet az ember egyetlen barátja.

Bár jómagam nem rajongok a poszthumán tudományokért (amelyek a klasszikus humanizmus válságát tételezve keresik az ember helyét a világban, elvetve egyúttal azokat a gondolkodási sémákat, amelyek az embert teszik meg a világegyetem központjává), Byron kutyás versét elfogultan szeretem, főleg a *módszer* miatt, ahogyan sikerül emlékművet emelnie *újfoundlandi* barátjának. Figyeljük csak meg: nem dicséri agyba-főbe a kutyát (a 26 soros versben mindössze néhány közhelyet pazarol rá: „leghűbb barát”, „kinek szíve gazdája szíve volt”), hanem inkább leszedi a keresztvizet az emberről – méghozzá jó alaposan! Így minél mélyebbre süllyedünk mi, annál magasabbra emelkedik a kutya emlékműve. Ugyanezt a *negatív módszert* használja majd Kányádi Sándor is *Sörény és koponya* című poémája végén: „*Aknamezőre terelt konda / lekaszált lovak szétlőtt oltár / égő erdők uram e ronda / fajzathoz mely gyilkol naponta / baján segíni mért hajolnál*”, illetve: „*dicsőségedre ha kik voltak / növényeknek és állatoknak / nekik adj örök üdvösséget*”. Kegyetlenül szép sorok ezek is az emberről, a „hitvány sártömeg”-ről, az „animal studies” hívei nyugodtan használhatnák mottóként a *Sörény és koponyát* is.

Számomra viszont kevéske öröm az ürömben, hogy nem kutya vagy ló, hanem mégiscsak ember írta mindkét verset.

George Gordon Noel Byron

Lord of Newstead (1788, London – 1824, Meszolongi, Görögország): az angol romantikus költészet egyik legismertebb képviselője

„Korafelnőtt” gyermekek (5.)

Föld körüli utazásra hívunk, körbejárjuk a bolygót: túl korán és kényszerűen felnőtt gyermekekkel találkozunk, álom és valóság határán. Olyan álmok ezek a szövegek, amelyek túlságosan is a valóságból nőnek ki. Vannak a világon gyermekek, akik roppant nehéz és veszélyes munkával próbálnak hozzájárulni családjuk vagy saját maguk mindennapi megélhetéséhez, olyan

mesterségekben, foglalkozásokban, amelyek létezését józan ésszel felfoghatatlannak tartjuk. Számukra mindez hétköznapi valóság, életükben semmi más nem létezik. Őket próbáljuk „megálmodni” új sorozatunkban.

SZŐCS IMRE

Az elefánt

Megmosakodtak, tiszta ruhába öltöztek, az önkéntesek kettős sorba állították őket. A betonozott udvarra begurult egy szép, új, színes autóbussz, csillogtak az ablakai, lámpái ragyogtak. Szinte zajtalanul érkezett, lassított, halk, sziszegő hangot hallatva kinyílt az ajtaja. A csoportot felterelték, a gyerekek félénken, de boldogan vették birtokba a járművet, élvezték a szokatlanul kényelmes üléseket, a zavarba ejtő tisztaságot. Öt-tizenkét év közötti fiúk és lányok voltak, ki több, ki kevesebb ideje tartózkodott a menekülttáborban, a nagyváros melletti szigeten, volt, aki évek óta élt itt családjával, más pár hónapja érkezett. Ma városnéző sétára viszik őket, megpillanthatják a várost, amelynek kapujában úgy várakoznak már hosszú-hosszú ideje, mint akik a földi mennyországba kérik bebocsátásukat, egy purgatóriumban tengődve.

A zsbongó sereg elnémult, amikor az autóbussz kigördült a tábor kapuján. Amióta itt vannak, először hagyhatják el a szögesdróttal körbevett barakkokból álló „központot”. Sokuknak emlékeik is alig maradtak, milyen „szabadon”, nem rácsok, magas szögesdrót kerítések között élni. Mindennap elmondták egymásnak a családtagok, nem sokáig lesznek már itt, csak egy keveset kell kibírni, és minden jóra fordul, új életet kezdhetnek, de mégis, mintha már egy örökkévalóság óta tartana ez az állapot, egyik nap olyan, mint a másik. Most, ha rövid időre is, részesülhetnek a csodában, megtörténik velük az, amit szinte elképzelhetetlennek gondoltak, átlépik a kaput, néhány órára, ha felügyelet alatt is, de elhagyhatják a menekülttábort. Az arcok szinte rátapadtak a jármű ablakaira. A gyerekek pupilláikon át szívták magukba mindazt, amitől hónapokig, évekig meg voltak fosztva, megbabonázva nézték a bokrokat, fákat, járdákat, szemeteskukákat, mindent hihetetlenül szépnek találtak.

Min a többieknel is feszültebben figyelte az autóbussz ablaka előtt elsuhanó tájat. Az utazás kezdete óta némán

tapadt az ablakra, szinte transzban volt a látványtól. Mellette az egyik egyenpólót viselő önkéntes foglalt helyet. Min egyike volt azoknak a gyerekeknek, akik a menekülttáborban születtek. Nem ismertek más valóságot, csak a párhuzamos elhelyezésű betonbarakkok valóságát. Minden, amit a külvilágból láthattak, ennyi volt: egy darab a tengerből, az öböl túloldalán magasodó hegyekből és az égbolt a fejük felett. Min szerette nézni a változékony, fehéren, szürkén tornyosuló felhőalakzatokat. Ez a monoton, de önmagát sohasem

Kusztos Júlia illusztrációja

ismétlő felhőjáték jelentette számára a legkellemesebb szórakozást. Sokáig elképzelni sem tudta, hogy van ennél szebb. Most, miközben az autóbusz a nagyváros külső kerületeit szelte át, szinte sokkolta, hogy mennyivel szebb, mennyivel gazdagabb a szögesdrót kerítésen túli világ. Amit látott, felülmúlta minden várakozását.

Az autóbusz megállt egy piros jelzőlámpánál. Most alaposabban szemügyre vehették, amit a jármű ablakaiból látni lehetett. Kiáltás törte meg a feszült csendet:

– Ott! Mekkora!!!

Az arcok még jobban rátapadtak az ablakokra, mindenki azt a nagy valamit kereste tekintetével, ami Minből kiváltotta a csodálkozó kiáltást.

– Mekkora! Úristen, nagyon nagy! – kiáltotta Min, látszott rajta, hogy egészen magánkívül van.

Senki sem látott semmi különösöt, hiába meresztette a szemét. A Min mellett ülő önkéntes felállt a székről, hogy jobban lássa Min feje fölött az utcát, hátha megpillanthatja, mi az, ami ekkora hatással van a hatéves menekült kislányra. De nem látott semmi különösöt: néhány járókelő, zsebkendőnyi zöldövezet néhány paddal, fiatal lány, aki kutyát sétáltat pórázon.

– Egy patkány! Nagyon nagy! – kiáltozott tovább Min.

Az önkéntes most még jobban meresztgetni kezdte a szemét, hol látja ez a gyerek azt a hatalmas patkányt. De nem látott semmit: néhány járókelő, pár négyzetméter gyep, padok, a lány a kutyával.

Min most hevesen mutogatni kezdett:

– Ott! Ott!

Az önkéntes hirtelen megölelte Mint. Látszott rajta, hogy valami nagyon felkavarta. Aztán tisztázták: igen, a kutyára gondolt. Mert még nem látott egyetlen más állatot sem eddigi életében, csak patkányt, amiből a táborban nem volt hiány, no meg persze galambot, amit egyfajta szárnyas patkánynak érzékelt. Természetes tehát, hogy a kutyát meglátva óriáspatkánynak hitte. Az önkéntes mesélni kezdett neki az állatokról. A háziállatokról, a vadon élő, a növényevő és ragadozó, a szárazföldi és víziállatokról. Min ámulva hallgatta, mohón itta az önkéntes szavait, miközben, homlokát az ablaküvegnek támasztva, továbbra is a busz ablaka előtt elsuhanó utcákat bámulta. Minél többet akart magába szívni az élményekből, információkból, érezte, hogy még hosszú időre kell elraktározni őket.

Az autóbusz fékezett, finom, sziszegő hangot hallatva kinyíltak az ajtói. A gyerekek párosával felsorakoztak az állatkert bejárata előtt. A mai kirándulás fénypontjához érkeztek. Az önkéntesek megvásárolták a jegyeket, a türelmetlen sereg elindult a bejárat felé.

Min szinte önkívületi állapotban járkált a ketrecek, kifutók előtt, az önkéntes mellette maradt, s mivel Min nem tudott olvasni, felolvasta neki az összes állat nevét: csíkos hiéna, sima szőrű vidra, indiai róka, elefántcickány, tarajos süli, cibetmacska, zsiráfnyakú gazella, lapátfülű róka... Roppant tetszetek neki ezek a furcsa elnevezések, nem tudott betelni a hangzásukkal, sokáig ismételte magában, próbálta memorizálni az összes hallott állatnevet. Egyik ámulatból a másikba esett. Ma reggel még csak a patkányra és a galambra korlátozódtak az állatvilágra vonatkozó ismeretei, most meg robbanásszerűen tágult számára az élőlények univerzuma.

Amikor a zsiráfhoz értek, nem hitte, amit lát, döböntően állt a magas kerítés előtt, és próbált meggyőződni róla, hogy nem álmodik, az állat imponáns méretei teljesen letaglőzták. Ugyanolyan sokk volt számára, mint a mai nap első nagy felfedezése, az óriáspatkány. De hátravolt még az elefánt. Min majd kiugrott a bőréből, amint megpillantotta, az önkéntes igyekezett szoroson mellette maradni, látva, mennyire felizgatja őt a soha nem látott állatok látványa. Egy ideje már kézen fogva vezette őt az állatkert sétányain.

Az elefántok tágas kifutó közepén álldogáltak, szaporán legyezték magukat vitorlafüleikkel, és ez a látvány az összes gyereket lenyűgözte. A legizgágábbak is megálltak, és mozdulatlanul, lenyűgözve nézték a hatalmas állatokat.

Az egyik elefánt a gyerekszorongó felé fordította a fejét, és úgy állt egy darabig, mintha éppen őket nézné. A gyerekek lélegzet-visszafojtva várták, mi történik, és amikor az óriási állat nagy, lomha léptekkel elindult feléjük, földbe gyökerezett a lábuk. Az elefánt néhány lépésre megállt, éppen Min és az őt hűségesen kísérő önkéntes előtt. Utóbbi ámulatában elengedte a kislány kezét, anélkül, hogy észrevette volna. Az elefánt Min felé nyújtotta hatalmas ormányát, finoman körülfonta vele és a magasba emelte. A gyerekek felsikoltottak, az önkéntes csak most ocsúdott fel, kétségbeesetten próbálta elkapni Mint, de az elefánt már túl magasra emelte, nem tehetett semmit. Néhány másodperc múlva Min már az elefánt hátán ült, miközben az állat lassú léptekkel ballagott befelé, a társa mellé. A kislány boldogan integetett az őt rémülten bámuló sorstársainak.

Hányféle a szerelem?

„Kezdem ott, hogy egy regényben olvastam egyszer, hogy szerelmesnek lenni olyan, mintha ezer pillangó repdesne a gyomrunkban. Aki nyelt már le káposztalepkét biciklizés közben, az nem lát ebben semmi romantikát...” – olvashatjuk **Balássy Fanni** regényében, amely a kamaszszerelmek fanyar, ironikus, máshol idealizált arcát mutatja. Cimbi olvasólámpája olyan kortárs ifjúsági regényekre veti fényét ezúttal, amelyek elő- vagy háttérben a szerelem is feltűnik.

„Mi a szerelem? (...) Nem kárhozatos indulat az; a jó természet oltotta azt szívébe. Szeressen! de a természet és a józan értelem törvényei szerint; a szerelem jó! – de a vak szerelem veszedelmes” – olvashatjuk Kármán József *Fanni hagyományai* című regényében (1794), amely a magyar irodalom szentimentalista szerelmi szenvedéstörténetének olvasói között megjelenése óta szélsőséges véleményeket vált ki.

A szerelemről írni kockázatos dolog, mert nagyon kézenfekvő a felszínesség, érzélgősség szintjén maradni. A legtöbb ifjúsági regényben, ha nem is a középpontban, de feltűnik a szerelem. Nézzünk meg néhány olyan könyvet, amelyekben elsődleges helyen szerepel.

BALÁSSY FANNI

Hol is kezdjem

Tilos az Á Könyvek, Budapest, 2020

A nagy Ő felkutatásának története ez a regény. Gimis sztori egy fiatal lány útkereséséről, barátságáról, szerelemről.

Könnyed művek esetén gyakori a gördülékeny stílust és a humort említeni, de kevés az olyan szöveg, amely valóban vicces, több percig eltartó nevetéshullámot képes kiváltani, és közben tartalmas is, szereplői gondolkodó figurák.

Balássy Fanni ifjúsági novellája a Pagony *Tizennyolc!* pályázatának 18 legjobb pályaművét összesítő *Nőttem* című kötetben, *Így vesztettem el* címmel jelent meg 2019-ben. A *Hol is kezdjem* a fiatal szerző első regénye, amely alapján sokan nagy reményeket fűznek az íróhoz.

„A sztori váza igen egyszerű, adott egy elsős gimnazista lány, aki alig várja, hogy kitörhessen az általános iskolai skatulyából, és egy új helyen, egy új osztályban végre megmutathassa, ki is ő valójában, és mint tudjuk, az első év számos első kalandot, élményt vagy épp csalódást rejt magában. Már csak az volt a kérdés, hogy a lány összevissza cikázó gondolatai hogyan kerülnek tolmácsolásra. Szerettem volna, hogy az olvasó azzal az otthonos érzéssel forgassa a könyvet, mintha egy közeli ismerőse, egy jó barátja anekdotázását hallgatná. A lány úgy mesél, ahogy mindannyian szoktunk, hol belelendül egy történetbe, hol elszakad tőle, csapong, visszatekint a múltba, párhuzamot von, asszociál. Az, hogy ez sikerült próbálkozás-e vagy sem, az olvasók és a kritikusok tisztje megítélni” – meséli a szerző

első regényéről. („Az ember folyton agyal”. *Interjú Balássy Fannival* – pagony.hu)

A *Hol is kezdjem* írója felkerült a legjobb, első prózakötetes szerzőnek járó Margó-díjra jelöltek rövidlistájára. (A díj a legerősebb pályakezdőket és a kortárs irodalmat népszerűsíti, a 2021-es átadásra október közepén került sor: az idei győztes Halász Rita lett *Mély levegő* című regényével.)

MADARÁSZ ÉVA

Hullámvasút

Móra, Budapest, 2021

Szintén első kötetes szerző regénye a 2021-es megjelenésű *Hullámvasút*. Madarász Éva könyvének borítója telitalálat, bár félfő, még így is többnyire lányolvasókat tud megszólítani: a „felszínen” – a kép felső részén – egy háttal álló tinilányt láthatunk, a kép tükröződő, alsó részén, amelyet a lány alteregójaként, tudattalanjaként értelmezhetünk, egy ősi kultúra arc- és testfestését idéző női alak tűnik fel. Nem tévedhetünk nagyot, ha arra gondolunk, hogy a főszereplő útkeresésére utal az illusztráció.

„A felnőttek mindig ilyenek. Azt hiszik, a gyerekek hülyék, nem értenek semmit. Meg hogy nekünk biztos mindegy, és hogy előbb-utóbb úgyis megszokjuk majd. Hát azt leshetik” – halljuk a tizenöt éves Temesi Eszter gondolatát. Az események kezdetén látszólag békés családi körülmények között élő lány életét teljesen felborítja, amikor apját rajtakapja szeretőjével, majd szülei elválnak.

A *Hullámvasút*ban a szerelmi szál egy család széthullásának történetébe, a gimis évek eleji útkeresésbe, az új, elit iskola sokszor kegyetlen viszonyainak kiismerésébe fonódik:

EVE AINSWORTH

Belezúgva

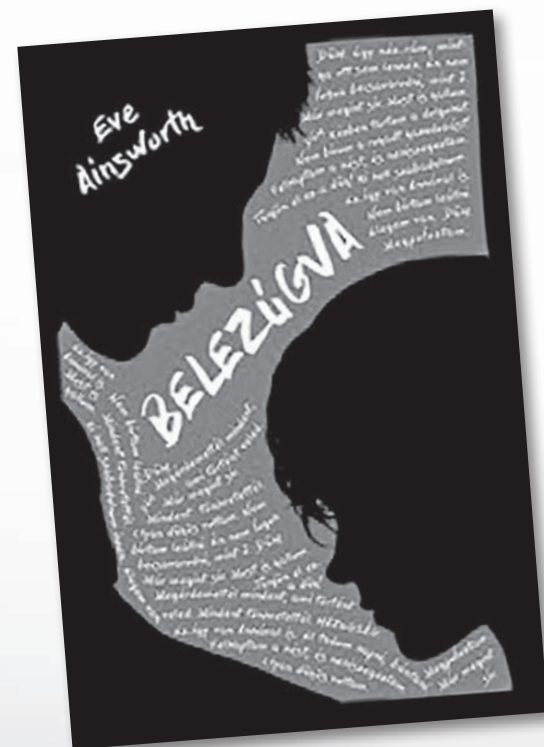
Tilos az Á Könyvek, Budapest, 2017

Eve Ainsworth 2017-ben magyarul is megjelent regényének alapkérdései: mi is a szerelem, mi húzódhat a rózsaszín felhők között/mögött, hogyan lehetséges, hogy amit szeretetnek, figyelemnek, törődésnek vélünk, az közben ellenőrzés, lekicsinylés, elszakítás korábbi életünktől, önmagunktól?

A *Belezúgva* egy nehéz otthoni körülményekkel küzdő kamasz lány csodás szerelmi viszonyát írja le: Annát elbűvöli ugyanis, hogy a sulis legmenőbb sráca éppen rá figyel fel, éppen vele akar lenni. Will törődő és figyelmes Annával, talán túlzottan is, hiszen figyelme mindenre kiterjed: a lány étrendjére, frizurájára, szabad idejének minden pillanatára.

„...olyan nehéz helyzetekről is írtam, amelyek körbeveszik a mai gimiseket, amelyekkel nap mint nap találkoznak, nap mint nap szembenéznek. Ilyenek például a kirekesztés, az idegengyűlölet” – mesélte az író egy korábbi interjúban a konyvterasz.hu portálon.

„– Jaj, bébi, tudod, mit gondolok az ilyen kajákról! – sóhajtott fel Will. – Ha szemetet eszel, a tested is szemétté válik. Tudod jól... A csinos lányra gondoltam, akit Will átkarolt előző este. Nagyon vékony volt. Vajon Will megutálna, ha kövérebb lennék? – Nem tudom, hogy jutott eszembe – motyogtam, és visszahéztam a zacskót, nem törődve a korgó gyomrommal.”

(részlet a regényből)

Will nemcsak barátaival fordítja szembe a lányt, hanem egyetlen igazi örömforrásától, az énekléstől is elszakítja... Hogyan lehetséges, hogy amíg Anna környezete érzékeli: Will nem támogatja őt, hanem uralkodik fölöttes, a lány erre csak nagyon nehezen eszmél rá? A könyv sikerének egyik titka, hogy megérthetővé teszi a szereplők indítékait, viselkedését. Nemcsak az Annáét, hanem a Willét is – akkor is, ha nem értünk egyet Will viselkedésével, és elutasítjuk azt, közben megértjük, miért vált azzá a fiatal sráccá, aki nem

Párkapcsolati erőszak: olyan magatartás, amelynek célja a másik ember feletti (teljes) hatalom megszerzése. Többféle viselkedésforma is beletartozik, amelyeket a bántalmazó fél felváltva használ, hogy hatalmat szerezzen és gyakoroljon a partnere felett.

A bántalmazó párkapcsolat során az erőszak egyre fokozódik. A kapcsolat elején sokszor enyhébb vagy nehezebben felismerhető erőszak van jelen, amely később, ahogy az áldozat egyre kiszolgáltatottabbá válik, súlyossá fokozódik.

Jelei lehetnek: féltékenység, leszólás, gorombáskodás, mások előtt megalázás, szabad idő beosztása, lobbanékony-ság, büntudatkeltés, mások hibáztatása.

A párkapcsolati erőszak formái közé tartozik pl. a szóbeli, a lelki, a fizikai, a szexuális vagy az online erőszak. (A NANE Egyesület leírása alapján – nane.hu)

Eve Ainsworthnak eddig három könyvét olvashatjuk magyar nyelven, és mindhárom olyan, nem csak fiatalokat érintő pszichológiai kérdéseket ír meg gördülékeny, olvasható, felkavaró formában, mint az iskolai bántalmazás, a párkapcsolati abúzus, a múlt nehézségeinek feldolgozása.

A szerelem témája nem csak a regényekben tűnik fel, hiszen olyan alapvető érzelem, amelyre a legtöbb ember vágyakozik, amelynek örül, amellyel vívódik. Az irodalmon, filozófián kívül a népi kultúrában, a popkultúrában, de a reklámok világában is meghatározó téma. Érdekes megfigyelni, hogy a szerelmet sokszor úgy értelmezik, mint aminek része a szenvedés vagy a felek közötti egyenlőtlenység, az, hogy az egyik fél folyamatosan becsapja a másikat, amit az utóbbi rendre elnéz, megbocsát. Nem csoda, hogy amikor először találkozunk a szerelemmel, vagy idealizált elvárásaink vannak – még a gondolatainkat is képes kitalálni a másik –, vagy éppen ellenkezőleg, az érzelmi bántalmazás jeleit tekintjük a szerelem részének. Eve Ainsworth *Belezúgva* című regénye ez utóbbit, a párkapcsolatba burkolt érzelmi bántalmazás esetét írja meg, hiányossága azonban az, hogy a történet zárata nem ad támpontot a kilépéshez azok számára, akik hasonló

képes szeretni. Will érzelmi világáról a fejezetek végén szereplő rövid levelekből értesülünk, így követheti az olvasó azt is, hogyan válik valaki bántalmazóvá.

„– De miért csináltad? Eltörhetted volna az ujjaidat! – Miattad! Megőrjítesz, tudod? Ma fel akartam vágni az ereimet.

– Miért? – nem találtam szavakat.
– Le akartam vezetni a dühömet. Éget belülről.

Bántani akartam magam, hogy lenullázzam a fájdalmat, amit te okoztál.

– Ne mondj ilyet! Soha többé ne mondj ilyet! – könnycseppek csorogtak végig az arcomon. Hogy gondolhattott ilyeneket? Tényleg én tettem volna ezt vele?”

(részlet a regényből)

helyzetben vannak. Segít, ha egy barát vagy bizalmas felnőtt, esetleg iskolapszichológus tanácsát kérhetjük a továbblépéshez.

Ha neked vagy barátodnak segítségre van szüksége(d)!

Ha kérdésed van, tanácsra, beszélgetésre van szükséged, keresd a Yelon-chatet (You arE not aLONe) a hétfői, keddi, szerdai és szombati napokon 18 és 22 óra között. A chatablakot a chat nyitvatartási idejében találod meg az oldal jobb alsó sarkában, a yelon.hu webcímen.

Vészhelyzet esetén hívd az 112-t!

„– Csak hogy tudjam, van bárki, akivel tudsz beszélni?

– Nincs rá szükségem – mondtam újra...

– Mindenkinek szüksége van valakire.”

(részlet az Ainsworth-regényből)

A Szín-téren:
Elizabeth
Tremante
Los Angeles-i
alkotó

Nő, anya, művész

Iris-messenger

Szeretek múzeumokba, kiállítóterekbe járni. Szeretek egyedül is lenni ott a munkákkal, átadni magam az alkotásoknak, szemlélődni, megpróbálni kibontani és megfejteni a műveket. De szeretek többedmagammal is jelen lenni, például diákokkal, családtagokkal, gyerekeimmel. A jó művek társalgásra hívnak és mindig „megpiszkálnak”, hogy mit látunk, mit érzünk és mit gondolunk voltaképpen. Mert ezek hiányában nincs látogatás, nem történik meg a csoda, az eseményszámba menő találkozás. Ilyenkor egy-két dokumentációs kép is készül, íme, itt és itt voltunk, ezekkel az emberekkel, ezt és ezt néztük meg, erről meg arról a hatásról beszélgettünk.

Pontosan egy ilyen életérzést ragad meg rovatunk mostani meghívott vendége.

Az amerikai alkotó egy farmon nevelkedett. Családjá nem látogatta a múzeumokat, keveset tudott a művészet mibenlétéről. Azt mondja egy interjúban: „Pedig mindig is művész voltam, mindig rajzoltam vagy fúrtam-faragtam valamit”. Gúnyos figurákat, abszurd rajzokat, képregényeket készített tizenévesen. Később, anyaként, művészként a szülő-gyerek viszonyra figyel,

Elizabeth Tremante

beavatja lányát a művészet világába, elviszi kiállításokra, megmutatja neki kedvenc festményeit, amelyek meghatározóak voltak éretté válása során. Akkor döbben rá, hogy igazából majdnem mindegyik nagy méretű festményt férfi készítette. A nők akton szerepelnek, vagy valamilyen erőszakos, véres jelenetben késsel szaggatnak szét testeket, esetleg a vágy titokzatos tárgyaként szemlélhetjük őket. Egy kubista mester pedig egyenesen szétszedi darabokra a „gyengébb nem” képviselőjét, majd összerakja kedve szerint. Persze hogy nem nagyon tetszett mindez a lányának, és haza akart menni.

Mother-Daughter Outing

Girls-are-just-so

Pink-nude Matisse

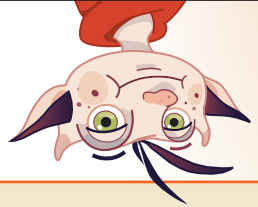

Rodin-maternal

Ez a két különös, ellentétes érzelmek együttes megnyilvánulását mutatja meg nekünk Elizabeth Tremante, mégpedig humorral fűszerezve. Alkotásai szerethető képek, mert merően őszinték, a csupasz valóságból merítenek. Szerethető maga az alkotó is, mert felfedi sebezhetőségét, bátran megosztja gyengeségeit. Együtt tudunk érezni vele, én egyik oldalról, ti meg onnan.

Az már csak hab a tortán, hogy a munkáin megjelenő kiállítóterek falain „igazi”, a művészet-történetben fellelhető alkotók ismert munkái szerepelnek. Belopja ezeket a műveibe, növelve alkotásai gondolatiságának dimenzióját. Lássuk, ki találja meg a Szamothrakéi Nikét, Jeff Koons Nyúl című szobrát, Lucio Fontana szaggatott vásznát? Nos? Mert, mondjuk, Matisse Rózsaszín aktját vagy Artemisia Gentileschi Judit lefejezi Hologférszt című festményét könnyű kiszűrni. Aztán ott van az Oktatás világvjárvány idején című vonalas rajza is, amely önmagáért beszél, amihez különösen tudok viszonyulni én magam is, ötödikes lurkó apjaként. A világot jelentő képernyő betölti a teret, minden is történik meeting közben, orrpiszka, macskaportré, síró arc, kinyújtott nyelv, egy kockában matek is. Ebben a káoszban kell az ép észnek rendet teremtenie. Reméljük, sikerül neki!

Méhek és méhészek középkori kódexek miniatúráin

Vadméhek rajtát befogó, illetve a kaptárból kivett lépből kicsorgó mézet edényben felfogó méhészek egy 11. századi kódexben

Vadméheket zsákkal befogó mézvadász egy 11. századi kézirat miniatúráján

Kaptáraikba hazatérő „méhmadarak” az 1200 körül készült Aberdeen-bestiáriumban

Madárszárnnyal és csőrrel ábrázolt méhmadarak Jacob van Maerlant flamand költő művének illusztrációján (A természet virágai, 14. század)

A középkorban elsősorban a kolostorokban élő szerzetesek méhészkedtek (Csoda a kaptárban, 13. századi kódex illusztrációja)

Deszkalapra helyezett, fonott, agyaggal borított méhkasok Ibn Butlan arab orvos Tacuinum sanitatis (Az egészség megőrzése) című könyvében (1400 körül)

Kaptárból kiemelt lépből mézet pergető méhész a Hortus sanitatis (Az egészség kertje) című könyv illusztrációján (1491)

Méhészek és eszközeik egy reneszánsz kori kézirat miniatúráján (Az egészség könyve, 1509)

Mézet rabló, méhkasokat rongáló (a középkorban is garázdálkodó) medvék egy 13. századi francia bestiáriumban

A titokzatos méhek

Ninhurszag mezopotámiai föld- és anyaistennő és az istenek uraként tisztelt Enlil ábrázolása méhistenekkel és méhekkel egy Kr. e. 2. évezredi sumer pecsétgyűrűn

Egyiptomban, a méhészet őshazájában a méhek a fáraók, illetve a birodalom jelképeivé váltak (Kr. e. 13. századi méhbrázolás egy domborművön)

A görög mitológiában a méhészetet felvirágoztató Arisztaioszt (Apollón fiát) a méhek isteneként, atyjaként tisztelték, a méhek pedig a föld alatti világba távozó lelkeket jelképezték

Istenek szent állatai

„Azért szálltam le, hogy kivezessek egy szép, tágas (...), tejjel-mézzel folyó országba...” (Biblia)

A méheket, ezeket az emberi táplálékot előállítani képes és kórokozókat nem terjesztő rovarokat az ősidőktől tisztelet övezi. Legendák sora született isteneket, köztük a gyermek Zeust tápláló, illetve az emberek és istenek vagy a földi és égi világ között kapcsolatot teremtő, számos ókori kultúrában szent állatoknak tartott méhekről.

Teremtésükhöz hitregék kapcsolódnak: az ókori egyiptomiak szerint a méhek a földet és a tengereket megteremtő Ré napisten sivatag homokjába hullott könnyeiből, a magyar néphagyományban a Boldogasszony könnyeiből születtek.

Több mitológiában külön istenük volt, és számos isten – a görög Aphrodité, a római Minerva, a hindu Vishnu, az egyiptomi Ré, az asszír Melitta („méhecske”) stb. – attribútumai (ábrázolásaikon megjelenő jelvényei) lettek. Méhet jelent a bibliai prófétánál, Debóra neve is. A görögök a „műzsák madarainak” tartották őket, amelyek csecsemők szájára szállva jelezték, hogy azokból híres költők, szónokok válnak.

A méheket az ókortól a szorgalom, a fegyelem, a tisztaság, a béke, a rend, az önfeláldozás, a bőség, a jólét és az emberi lélek jelképeként tartották számon. A keresztény hagyományban a tavasszal, a téli pihenést követően újra kirepülő – a keresztre feszített Jézus könnyeiből, illetve vérének cseppjeiből született – méhek az újjászületés, a halhatatlanság, illetve Mária és a feltámadó Jézus szimbólumai.

Egy hindu mítosz szerint Bhramari négykezű istennőt a testéből kiáramló méhek segítették, szúrásaikkal legyőzve a mennyeket elfoglaló démon, hogy biztosíthassa az istenek ég és föld feletti uralmát

Concordia, a művészetek, a rend, az embereket összekötő szeretet, a vidámság és a családi béke védője volt a méhek patrónája a római mitológiában (16. századi fametszet)

A világot teremtő Ah Muzen Cab méhisten és méhek ábrázolása egy 14–15. századi maja kézirat, az ún. Madridi kódex illusztrációján

Bod Péter lexikonjában a méhkaszt védő méhek a bátorságot jelképezik, az emberre támadó méhek pedig az Ellenség Seregét ábrázolják, a mely hirtelenséggel borítja el a Földet (Szent írás' értelmére vezérlő magyar leksikon, 1746)

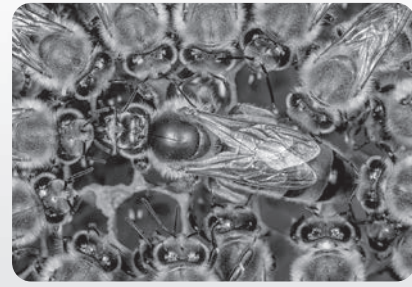

A méhcsalád tagjai közül a legnagyobb méretű a kizárólag méhpempővel (a méhek tejszerű garatmirigy-váladékával) táplált, három-öt évig élő méhkirálynő (méhanya), a legkisebbek a naponta virágok ezreire szálló nőtények, a dolgozók

Miskolczi Gáspár tudós lelkész szerint a méhkasban élő herék példazzák a mások szép takarmányival elődök ellenségét, minéműiek a tunya, dologtalan katonák és a piperés asszonyi állatok (Egy jeles vadkert, 1702)

„A méhcsalád az ideális társadalom példája: egy főigazgató vagyon (...) kit anya-Méhnek neveznek, a többi pedig annak engedelmesebb jóságja, [ami] jeles példájok lehet főképen a Deáki Tudományokban serényen épülni igyekező Ifjaknak” (Egy jeles vadkert)

A méhkirálynőnek a lép celláiba helyezett tojásából kikelt, dolgozók által virággal táplált lárvák előbb bábbá alakulnak a viasszal lezárt cellában, majd kifejlett méhként hagyják el bölcsőjüket

A tökéletes társadalom

„Ekképp működnek a méhek, / A természet törvényivel tanítván, / Mint tartson rendet egy népes királyság” (Shakespeare)

A méhek tökéletesen szervezett közösségekben élnek, több tízezer tagot számláló családjaikban szigorú rend uralkodik, és bámulatos a munkamegosztás.

A méhkirálynőnek – az egyetlen termékeny nőténynek – mindössze egy feladata van: a nyári hónapokban a lép celláiba naponta ezernél is több pete lerakása, amelyekből a hím herék és a dolgozó lányméhek megszületnek.

A néhány hónapig élő herék létének egyetlen célja a királynő megtermékenyítése. A nászrepülés során legtöbbször elpusztul, a henyélő túlélőket pedig nővéreik a tél beállta előtt kiűzik a kaptárakból.

A csupán hat-nyolc hétig élő lányok munkája változatos. A legfiatalabbak (háromnapos korukig) takarítónőként dolgoznak: tisztogatják és propoliszszal (méhszurokkal) fertőtlenítik a lép sejtjeit, a következő nemzedék bölcsőit. Temetkezési vállalkozói feladataik közé tartozik elhullt testvéreik és a propoliszcellákba börtönözve elpusztított betolakodók tetemeinek eltávolítása. Később, dajkaméhként vizet hordanak, táplálják a lárvákat, a heréket és a királynőt. Fűtőtestként, illetve ventilátorként is „működnek”, szárnyuk gyors mozgatásával biztosítva a lárvák növekedéséhez szükséges állandó hőmérsékletet, páratartalmat. Háromhetes koruktól életük végéig nektárt – a virágok cukortartalmú (egykor az istenek italának tartott) váladékát – és virágpórt (pollent) gyűjtenek, amelyet a lépsejtbe töltve mézzé alakítanak.

Életük első heteiben a dolgozók szállítják a csőrzerű nyelvükkel felszívott, a méz hígításához, a kaptár hűtéséhez, páratartalmának biztosításához és ivóvízként is nélkülözhetetlen vizet

A kaptár bejáratánál sorakozó örök (katonalányok) minden hazatérő méhet szigorúan ellenőriznek, és illatukról felismerve az idegeneket, akár életük árán is megakadályozzák azok behatolását

A dolgozó méhek a potrohukon található mirigyekből kiválasztott viaszból építik az új lép hátszögletű, tökéletes helykihasználást biztosító, a méz raktározására és bölcsőként használt celláit

A méhek nagy látószögű, mintegy 4500 egyszerű szemből álló összetett szeme egy kicsit elmosódott, színes képet alkot, a fejük tetején levő három pontszemük a fény és az árnyék érzékelésére szolgál

A méhek kétmilliónál több virágból gyűjtenek egy kilogrammnyi mézet, a felszívott nektárt ún. mézgyomrukban szállítják, amelyben már a hazaúton elkezdődik az édes folyadék mézzé alakulása

A méhek egyszerre saját tömegük mintegy felének megfelelő nektárral és a hátsó lábukon összegyűjtött virággal repülnek haza 20–25 km óránkénti sebességgel (a természet egyik csodája, hogy apró szárnyaikkal repülni, sőt, cípekedni is képesek)

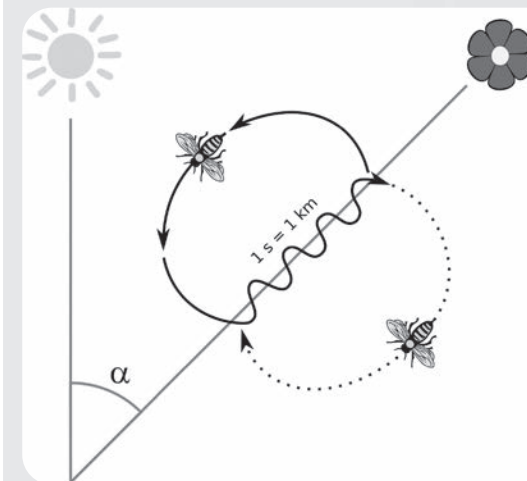
A méhek kommunikációja

„Rajongó rajokban köröznek...” (Határ Győző)

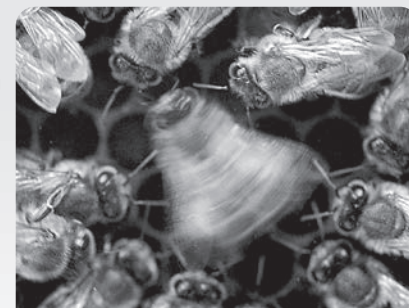
A környezetükben levő tárgyakat és eseményeket érzékelő szerveik közül a legfeltűnőbb a fejük két oldalán elhelyezkedő nagy, összetett szemük. A táplálékforrás, illetve saját (jellegzetes illatú) kaptáruk megtalálásában és családtagjaik felismerésében nélkülözhetetlen (az emberénél sokkal érzékenyebb) szaglószerük a csápjukon helyezkedik el. Hallószerveik nincsenek, de a környezet rezgéseit képesek lábukkal, illetve csápjukkal érzékelni.

A legfontosabb tudnivalókat, a méhlegelő pontos helyét és minőségét sajátos „táncnyelven” közlik társaikkal. Az elsőként kirepülő felderítő a kaptárba visszatérve előbb rezgő táncot járnak: potrohukat riszálva egyenes vonalú pályán haladnak, amelynek iránya a talált táplálékforrás naphoz viszonyított helyzetét, hossza a lelőhely (akár több kilométernyi) távolságát tudatja. A körtánc során félkör alakú pályán térnek vissza a kiindulási pontba, hogy a mozgulatsort többször megismételhessék. A riszálás sebessége a nektár lelőhelyének távolságára, a tánc időtartama pedig annak gazdagságára utal.

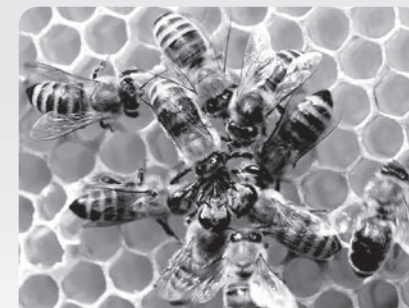
A kommunikáció történhet illatanyagokkal, mirigyeik által termelt feromonokkal is. Illatanyagot termelve hívják magukhoz nővéreiket a hazatért felderítő vagy a bejáratok veszélyt észlelő őrzi, a méhkirálynő viszont a csak rá jellemző illat mellett hangokkal – jellegzetes hápogással, túlköléssel – is tudatja jelenlétét.

A rezgőtánc pályájának függőlegessel bezárt szöge a táplálékforrás naphoz viszonyított helyzetét határozza meg (a függőlegesen felfelé történő, zérófokos szögnek megfelelő mozgás esetén például a mézgyűjtőknek a nap irányába kell repülniük)

A felderítő méhek többször (néha százszor is) elismélik „térképet” rajzoló táncukat, amit a társaik megfigyelnek, majd maguk is elismélik a kirepülés előtt

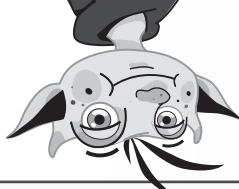

A megtalált legelőről nektármintával visszatérő felderítő társai csápjukkal megérintik, hogy felismerjék a keresett virág illatát

A méhek hangulatát, elégedettségét vagy zaklatottságát tükröző, változó magasságú zúmmogó hangot a szárnyuk nagy sebességgel történő – másodpercenként akár tízezer – rezgése kelti

A római méhészek a leírások szerint füsttel kábították el a vadméheket, és csengetéssel, réz- vagy vastárgyak zörgetésével próbálták több-kevesebb sikerrel megakadályozni a befogott rajok elrepülését

A spanyolországi Arana-barlangban feltárt, tízezer évesre becsült, a vadméhek odvából lépes mézet raboló, kezében füstölőt tartó leányt ábrázoló sziklarajz

Templomi domborművek és sírkamrák falfestményei bizonyítják, hogy az ókori Egyiptomban fejlett volt a méhészkedés (tarra borotvált fejű, kizárólag füsttel védekező méhészek egy 3500 éves falképen)

Régi idők méhészei

„Elindulnak az első méhek is / földközelpben, / mint fáradt aranyásók.”
(Csoóri Sándor)

Az őskor méz vadászai kezdetben az egyenként elengedett méhek útját követve keresték meg és fosztották ki a vadméhek odvait, ezzel gyakran az élelem nélkül maradt méhcsaládok pusztulását okozva. A 8–9 ezer évvel ezelőtt állandó lakhelyekre letelepedett őseink előbb a kivágott, odvas farönkökben szállították telkeikre a méhcsaládokat, majd maguk készítettek méh lakásokat kivájt fatörzsekből, szalmából, vesszőből.

Írott emlékek, asszír agyagtáblákon, egyiptomi papirusztekercseken, kínai orvosi könyvekben ránk maradt receptek és római természettudósok művei bizonyítják, hogy az ókor birodalmaiban fejlett volt a méhészet. A középkori Európában a méhészkedés a kereszténység elterjedésének köszönhető fellendülését.

Régi helységnevek – Méhkerék, Méhész, Mézadó, Mezőméhes – és okiratok tanúsítják, hogy a méhészet a honfoglalás korától elterjedt volt Magyarországon. Bonfini, Mátyás király történetírója fegyverként használt méhekről is beszámol: 1445-ben a nándorfehérvári csatában „a várfokról a kőfalakat hágó ellenség nyakába egész kas méheket hányván le, megszegyenülve mentenek el előle a törökök”.

Napjainkban fokozottan időszerű az Albert Einsteinnek tulajdonított megállapítás: az emberiség csupán négy évvel élne túl a méhek eltűnését, hiszen a föld legfontosabb élőlényének nyilvánított méhek beporzó tevékenysége nélkül elpusztulnának a növények, majd az állatok és az ember is.

Az ókori és középkori méhészet kiemelt fontosságát bizonyítja, hogy az uralkodók méz vadászait gyakran kísérték és védtek királyi íjászok (illusztráció egy 20. századi méhészeti szakkönyvben)

A méz kitermelésének technikája a középkorban keveset változott, a méhészek arcát védő, fonott hálók is csak a 16. századi ábrázolásokon tűnnek fel (Jan-van-der-Straet: Vidéki méhészet, 1600 körül)

Az őskoriakhoz hasonló méh lakások, kivájt, kis nyílásokkal ellátott farönkök egy középkori méhészetben

A 19. században tökéletesítették a szögletes, felnyitható, méhjáratral is ellátott kaptárokat, amelyekből könnyen kiemelhetők a lépet tartalmazó keretek

Mit keresek én itt?

Nemrég láttam egy fiatalok által írt, rendezett és bemutatott előadást. Nem lineáris történet volt, hanem jelenetek a hétköznapijából. Már az első mondat, amellyel az első szereplő betoppant, mellbevágó volt. Megjelent egy fiatal lány, megállt a rögtönzött színpad szélén, és csengő hangon azt kérdezte: *Mi keresek én itt?* Aztán szerre bejött mindegyik szereplő, és feltette azt a kérdést, amely az utóbbi időben őt a leginkább foglalkoztatta. Ilyeneket: *Miért kell állandóan megfelelni a szülőknak? Miért kell annyi fölösleges dolgot tanulnunk az iskolában?* – és hasonlókat.

A szülők és a közeli barátok voltak a meghívottak. Mindannyian megrendülve, könnyekkel a szemünkben hallgattuk, néztük az előadást. Mert teljesen más egy vadidegen fiattól hallani ugyanazt, amit a saját gyerekedtől otthon, veszekedés közben, ugyanazt, amit nagy lázadva mi is, kiáltva vagy suttozva, de szüntelen kérdeztünk a világtól. És ugyanezt kérdezzük mi is gyakran, mi, a szülők, talán leginkább titokban, a válaszoktól rettezve, amikor időnként nekünk is az az érzésünk, hogy a fejünk fölött összecsapnak a hullámok: *Mit keresek én itt? Miért kell állandóan megfelelni a főnöknek, a házastársnak, a szülőknak, a barátoknak, a szomszédoknak, akár a saját gyerekeinknek? Miért kell annyi fölösleges dolgot elvégezni a munkában?* Igen, mi is kérdezzük néha magunktól ilyeneket. Mondhatod magadban: ez ugyan sovány vigasz, hiszen neked nem egy gyenge, bizonytalan, összezavarodott szülőre van szükséged, hanem egy olyan jó, kemény, mindig tutivagányra vagy mindigpuczbavágottra, mindigszabálybetartóra, mindigtökéletesre, akire jól lehet haragudni, akivel szemben olyan istenigazából fel lehet lázadni.

Az igazság, amit a fiatal is időnként megpillanthat, nagyon fájdalmas. A szülő, akit lát, nem egy félisten többé, akire húha, mennyire fel kell mindig nézni, és nem is egy félördög, akit csak azért találtak ki, hogy a kamasz gyereket idegesítse. Akit a fiatal lát, az egy egyszerű ember. Pont olyan, mint mindenki más. Viszont ez a szülő tud valamit, amit a fiatal még nem tud, mégpedig azt, hogy a nehézség nem tart örökké, hiszen, bármennyire is hihetetlennek hangzik, ő már sokkal, de sokkal többször élt meg nagyon kemény helyzeteket, mint a fiatal.

Lehet, hogy ezt a falaknak mondom most, hiszen anyyi idősen, mint te most, én az ilyesmit direkt nem hallottam meg. Még azért sem. Hogyne! Nehogy már másnak, pont az én szüleimnek lett volna nehezebb a nehéz, mint nekem. Nem! Kitarítottam amellet, hogy az én nehezem a legnehezebb. És ebben a legnehezebben olyan jól lehetett szenvedni, és ez egészen

addig nem is volt olyan nagy baj, míg meg nem éltem pár olyan helyzetet, amikor azt hittem, hogy másnap talán már fel sem kel a nap. Ilyenkor, amikor nagyon magányos volt a lelkem, pár idősebb családtagom, rokonom, barátom szavai és élet-tapasztalatai mint valami utolsó mentőkötetek jelentek meg a tudatomban. Hirtelen meghallottam, hogy igen, holnap is felkel a nap. Igen, van tovább. Igen, talán soha nem is fogom megtudni, mit keresek én itt, de itt vagyok, s ha már vagyok, akkor igent mondok az életre, és lesz, ami lesz.

Lehet, hogy egyszer csak nem kell már többé a szülőknak és a tanároknak megfelelni, de akkor felelni kell az életnek, ami mindenféle helyzetbe hoz, pont úgy, ahogyan feleltre kényszeríti az októberi fákat is, és a fa válasza októberben a falevelhullatás, tavasszal pedig a rügyek fakasztása.

Kónya Eszter illusztrációja

Otthon lenni egy barátságban

A nyári kolozsvári TiniDráMa tábor témája a barátság volt. Úgy gondoltam, a magányos, online oktatásban töltött év után érdemes megvizsgálni a kérdést. Hatalmas élmény volt, sok mély felismeréssel. Ebben az írásomban három nézőpontból vizsgálom a barátság témáját.

Ahogy a gyermekorból kilépünk, már nem anyja és apa értékrendje, világnézete válik mérvadóvá, hanem az ismeretségi köré, haveroké, barátoké. Órákon keresztül lófrálunk velük, és semiségekről beszélgetünk, de az igazán komoly történeteket is velük osztjuk meg.

„A barátság az egyetlen olyan kapcsolat, amely kölcsönös, szabad választással jön létre. Nem velünk születik, mi teremjük. Nem fertőzi meg semmilyen testi kapcsolat vagy érdek. Nem akarunk egymástól semmit – egyszerűen csak jó együtt lenni. A barátság születése mindig együtt jár azzal az érzéssel, hogy találkoztunk már valahol. Hogy ismerem őt! Ez persze sejtetem, nem biztos, hogy így van. Sosem tudhatjuk, mitől vagyunk otthon egymásban. De ha a barátomhoz megyek: hazamegyek.” (Müller Péter)

Nem tudtam ellenállni, hogy az interneten fellelhető mennyi közhelyes/idealista/szép/igaz/giccses/mély idézet közül ki ne ragadjam ezt. Szerintem nagyon szép hasonlattal él, és a kamaszbarátság egyik legfontosabb aspektusát emeli ki: mindenki arra vágyik, hogy tartozzon valahová. Otthon lenni egy kapcsolatban, félelem nélkül önmagunkat adni, kitárulkozni, komfortosan, elfogadva, szeretve és megértve érezni magunkat – elég idealisztikusan hangzik, nem gondolod? A valóságban

Forrás: unsplash.com

sok kamasz számára a baráti kapcsolatai a folytonos bizonytalanság forrása: elég jó vagyok-e? elég izgalmas vagyok-e? vajon mit fognak rólam gondolni, ha ezt megteszem/kimondom?

Talán túlságosan felnőttesnek hangzik, ha azt tanácsolom, nem érdemes megjátszani magad egy kapcsolat érdekében. Hidd el, a tapasztalat valóban ezt mutatja! Rengeteg energiát felemészít a hamis látszat fenntartása, hiszen bekapcsol a drámapedagógia egyik legérdekesebb szabálya: ha ez „igaz”, mi igaz még? Vagyis: ahogy elhangzott a hazugság, onnantól kezdve minden kijelentést hozzá kell igazítani.

Kutatások bizonyítják, hogy a népszerű fiatalok többet szoronganak. Joseph Allen pszichológus és csapata évtizedek óta vizsgálja a serdülők társas kapcsolatainak fejlődését a Virginia

Egyetemen. Azt figyelték meg, hogy a menőnek tartott, általánosan felnőtt szerepekben tetszelgő, egészségkárosító magatartásokat produkáló kamaszok, akik 15 éves korukban a népszerűsége törekuszenek, a húszas éveikben sokkal magasabb számban élnek meg társas szorongást (a beteg úgy érzi, mindenki őt figyel, retteg, hogy kínos helyzetbe kerül, a történeteket pedig fantáziája segítségével sokkal sötétebbre színezi). Azok a kamaszok, akik a közeli barátaikat tartják fontosabbnak, fiatal felnőtté válva sokkal több önbizalommal és magasabb önértékeléssel rendelkeznek.

A baráti kapcsolataidat vizsgálva, a pszichológusok szerint érdemes átgondolni néhány kérdést:

Ha bajban vagyok, tanácsra vagy segítségre van szükségem, számíthatok rá?

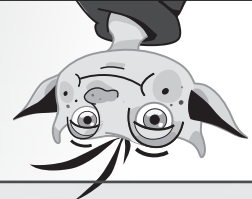
Hogyan érzem magam a közös programok után? Kiegyensúlyozott a kapcsolatunk? Ugyanannyi energiát, figyelmet fektetünk bele mindketten?

Milyen hatással van rám? Inspirál, bátorít, támogat, ha szükségem van rá?

Mennyire őszinte a kapcsolatunk? Milyen mély-ségű titkokat bír el?

Fontos, hogy nagyobb időintervallumot szemlélj, hiszen lehet, azért nem keres és nem érdeklődik rólad, mert épp neki van szüksége támogatásra.

A Cimbora online felületén olvashattok további érdekességekről a témával kapcsolatban, mint például a barátság négy körének elméletéről, valamint a baráti kapcsolataink ápolásának fontosságáról. Én pedig, ahogyan azt már megszokhattátok, várom benyomásaitokat, panaszaitokat, véleményeket a csilla.e.nadasdi@gmail.com e-mail-címen.

Karantinik ideje

Nyelvi válaszok a koronavírusra

Tudtátok, hogy rátok találták ki a karantinik megnevezést? És hogy több egészségügyi szakszót ismertek, mint eddig bárki más tizenéves korában? Vagy hogy a történelem folyamán még sose hangzott el ennyiszor tanórán, hogy né-mítsátok le a mikrofont?

Bizony, a világjárvány – vagy, ha úgy tetszik, *pandémia*, ezt a szót is megtanulhattuk – a nyelvhasználatunkra is hatással volt. Ez teljesen természetes, hiszen az új eszközök, jelenségek feltűnésével szavak, kifejezések, fordulatok is megjelennek, amelyekkel le tudjuk írni a világunkban bekövetkezett változásokat. Két nyelvész, Istók Béla és Lőrincz Gábor a *virolingvisztika* (vírusnyelvészet) kifejezést is megalkotta, amelyet ernyőfogalomként használnak minden olyan nyelvi kérdéssel való foglalkozásra, amely a vírushelyzettel hozható összefüggésbe. Az alábbiakban ezekbe a jelenségekbe tekintünk be.

A legegységesebb terület, amelybe befurakodott a pandémia, az a szókészletünk. Olyan egészségügyi szakszavak terjedtek el a mindennapi nyelvhasználatban, amelyeket korábban főképp az orvoslás területén dolgozók ismertek. Ma már teljesen természetesen hangzik, ha az üzletben *nyáj-immunitásról*, az iskolai szünetben *tünetmentességről* vagy otthon, a családi asztalnál *cseppfertőzésről* beszélgetünk.

Szintén már létező, de pontos magyar megfelelővel még nem rendelkező fogalmak is közzsajon kezdtek forogni,

gondoljunk csak a *social distancing* vagy a *home office* kifejezésekre. Bár léteznek ezeknek a fogalmaknak különböző magyar fordításai, változatai, mint a közösségi/társasági/társadalmi távolságtartás és a távmunka/otthoni munka, a pontosság kedvéért gyakran mégis az angol változatok maradnak benne a szövegekben. Új jelenség esetében nemcsak arra van példa, hogy idegen nyelvű kifejezést veszünk át, hanem arra is, hogy párhuzamosan több anyanyelvi megoldást is használunk. Például abban sem alakult ki egyetértés, hogy a nem személyes jelenléttel zajló oktatást *online oktatásnak*, *távoktatásnak*, *távolléti oktatásnak* nevezzük-e.

Bizonyos szavaink elsődleges jelentése is megváltozott: a *maszk* korábban elsősorban a farsangi jelmez arca helyezendő részét jelentette, ma már mindennapi viseletünk a vírus elleni küzdelemben, kevésbé mókás kinézettel...

És ha már küzdelem: az is érdekes, hogy milyen metaforák segítségével képzeljük el a kis, láthatatlan vírust. (A metaforák egyébként is segítenek a megértésben, a nehezen megfogható, látható, elképzelhető dolgok kézzelfoghatóvá tételében.) A koronavírus név máris egy metafora, hiszen a kórokozó tüskés alakja, a koronával való hasonlósága miatt kapta. De amikor legyőzni akarjuk a vírust, megküzdeni vele, miközben

Forrás: unsplash.com

LÁZÁR-KISS BORÓKA és TÖRÖK ÁGNES
Sepsiszentgyörgy, Mikes Kelemen Elméleti Líceum,
VIII. B osztály

MONICA HESSE

A kék kabátos lány

Feketepiac, Amszterdam, ellenállás... mi is lehetne, ha nem a második világháború? Hogy mi is történt akkor, még ma sem tudunk mindent, de egy dolgot biztosan, hogy a németek üldözték a zsidókat, és ez a tudás mai napig megmaradt bennünk.

Hanneke 18 éves holland lány, aki a feketepiacot járja, és ebből tartja el a családját. Erős, önfejű, okos, és nem bízik senkiben. Nem akar közel kerülni senkihez, hogy ne érje újból csalódás.

Egy nap viszont feladatot kap: meg kell találnia egy eltűnt zsidó lányt.

Ez teljesen megváltoztatja az életét. Meg kell tanulnia újból hallgatni az érzéseire, áldozatokat hozni, és olyan dolgokat kell megtennie, amelyeket eddig elképzelni sem tudott.

Megismer embereket, akiről soha nem gondolta volna, hogy olyan bátor tettekre képesek, mint az ellenállás tagjainak lenni, és nap mint nap életüket kockára téve segíteni a zsidókat.

Vajon sikerül Hannekének megtalálnia egy embert annyi ezer zsidó között?

Nem lesz már túl késő?

Vajon megússzák ép bőrrel?

Hogy lehet valakiből felnőtt, hogyan térhetünk a felnőtté válás útjára, miközben a háttérben dúl a háború?

Tudtad?

10 tény a rágógumi történetéről

1. Hatezer évvel ezelőtt a neolitikus Európában élők rágógumija a nyírfakéregből készült kátrány volt. Maga a kátrány gyulladásgátló, ezért a szájpótlásban volt jelentős szerepe, olykor fogtömészként is alkalmazták.

2. Az ősi maják a sapodilla nevű fából készítették el chicle nevű rágógumijukat, amelyet többek között az éhség- és szomjúságérzet csökkentésére használtak.

3. Az aztékok körében is ismert volt a chicle, azonban náluk nyilvánosan csupán az egyedülálló nők és a gyermekek rághatták, a férfiak akkor élvezhették a fogaikat tisztító és a leheletüket frissítő anyagot, ha már idősen visszavonultak.

4. A Maine államból származó John B. Curtis 1848-ban történelmet írt, amikor létrehozta az első, kereskedelmi forgalomba hozott rágógumit, amely az észak-amerikai indiánok kedvenc rágóján, a lucfenyő gyantáján alapult.

5. Az 1860-as években az amerikai feltaláló, Thomas Adams kísérletezett a már említett chicle-lel, hogy létrehozzon az ipar számára egyfajta gumyszerű anyagot. Habár erőfeszítései sikertelenek voltak, munkássága jelentősen hozzájárult a modern rágógumi megszületéséhez.

6. Az ősi anyag, a chicle egészen a 20. század közepéig elhomályosította a fenyőgyanta alapanyagú rágógumikat.

7. Az 1920-as években egy felmérés szerint az Egyesült Államokban fejenként évi 105 darab rágógumit fogyasztottak.

8. Az egykori szappankereskedő, William Wrigley a rágógumi segítségével az egyik leggazdagabb amerikaivá vált. 1893-ban két, a Wrigley's Juicy Fruit és a Wrigley's Spearmint névre hallgató márkát dobott a piacra. Mindkettő máig elérhető.

9. A rágóból fújható buborékokat Frank H. Flernek köszönhetjük, aki 1906-ban robbant be a Bliubber-Blubber nevű, kissé ragadós, ám annál szórakoztatóbb termékével.

10. A rágógumi eleinte főként a tengerentúlon volt népszerű. Világszerte a második világháborúnak köszönhetően vált ismertté, ugyanis az amerikai katonák az élelmiszer-csomagjukba kerülő rágót gyakran elcserélték helyi ételekre Európától a Távol-Keletig.

(Forrás: mult-kor.hu)

Cimbi naplója

Szijasztok!

Szerintem mi vagyunk a **legpekkesebb** és a **legpetytyesebb** osztály a földgömbön. Egy csomó osztályban került legalább egy +os tanuló, aki miatt mindenki hazamehet, soththonról gépezhet. Nálunk csak himlősek vannak, de azért nem jár karantén. A zoszi aszt mondta, örül, hogy ilyen jó, erős immunrenerúek vagyunk, de látszik rajta is, hogy inkább otthonról akar tanítani. Talvaly évvárora vettünk neki egy **csikkos pizsamát**, szerintem abba ülne egész nap. Ha onlányba lennénk. De sulivan. S mivel kevesen vagyunk, szinte naponta feleltetnek, s ha valami hiba van, hamar kiderül a felelős. Ez így nagyon gáz! Valamit kéne változtatni.

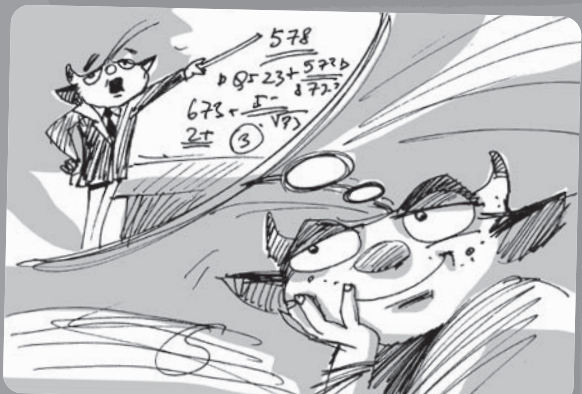
Persze, vannak jó dolgok is aban, hogy kevesen vagyunk az osztályba, mert így naponta 6-8 kiflit vagy kexet ehetek, s tejet is ihatok, amenyit akarok. Meg is hiztam rendesen, de nem érdekel, a lényeg, hogy **a bőrében az ember jól érezze magát**. Ezt mondta az iskolaszihológus, amikor bejött az osztályba. Kedves férfinak tűnt, kis bajuszkával, mosojgós maxxal a fején, de aztán kiderült, hogy azért van magassarkuja, mett nő. Nem is volt bajsza, csak a maxból maradtak apro szálak a zarcán. Mondjuk, a hangja alapján bármi lehetet volna. Biztos ő is jól érzi magát a bőrében, mett lötyög rajta, nem szoritja. A törcitanárnő is boldog. *Megkapta már a hatodik oltását is*. Mindegyikből duplát kért, mert csak így jut el a teste minden pontjába a vakcina. Azt monta, **most már rengeteg antik teste** van, semmitől se fél, csak a pókoktól.

A szomszéd lány bejutott a 9osztályba, és volt golyatáborban. Aszt monta, hogy nagyon kafa volt, és ilyen hiperszuper, menőkül filingje még sose volt, mint abba a buliba. Totál berágott az egyik sráca, amiért az kavarni akart a legjobb barátjánéval, aki pedig már egy másik pasival szórakozik. De aztán kiderült, hogy csak versenyeztek, mert tokányt kellett főzni, és nem volt mivel kavarják a hagymát, azért akart kavarni. Persze, utolag könnyű magyarázni, ezért is osztottam meg veletek, hogy tanuljatok a más hibájából. *Mert a zokos a más kárán tanul. A buta nem tanul. Azért buta*. Pont ahogy a biosztanárunk monta. A járvány jön, megy, megfertőz mindenkit. Mett ha nem járnakelne, akkor állvány volna. S ha mészköből lenne, nem víusból, akkor márvány. S ha csak egy embert tudna megfertőzni, akkor árvány. Vigyázzatok magatokra, tarcsátok a távolságot a ziskolától s a tanároktól!

Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

Számháború másképp

Csillag István rajza

Irodalmi hősök (2.)

Gárdonyi Géza: EGRI CSILLAGOK

	Az egri kapitány apródja	Nehézfélm	Tévécsontra	Francia autójel Amerikai vizesés	Kétféle íz Piszokkal bekenő	Határrag	Ragadozó madár	Kén vegyjele Svéd autójel	Orvosi kés ... hattyú, Shakespeare	Nagy indiai folyó	
A regény egyik főszereplője											
Török tiszt a regény III. részében								Nemi jelleg Lendület			
Női művésznév				Egyes! Liga közepe!		Visitozik Író-szorszám					
Orosz folyam			Becézett Gizella Torreador ellenfele				Mozgó föld Futva elindul				
Gramm	Sötét színű bőr Svájci folyó							Kiel központja! „Hull és hózik!”			Az egri vár híres védője
Milos Forman musical-filmje				Kerti növény ... szelet, édesség					Mosdó része! 60 perc		
Katonadal							Ideszállító Bolondos				
Menyasszony				Afrikai betegség Juhok szállása						Belga autójel Kalács jelzője	
A föld felé			Római istenség Vércsoport					Állami illeték Női név			
Orvosnál mondjuk	Hordó-mérték Kukorica-pálinka				Női név				Római kettős Méter		
Háromszéki falu						Bikanév Spanyol autójel					
Az este közepe!			Kullancs okozta kór Számos			NM ... muri, Móricz			Rost vége! Maró anyag		
	Latin csont (OS) Ellenben			Zeusz kedvese 1100 római számmal		A taxis ügyfele Ágy végei!				Volt Éneklő-szócská	
Alvás közben látjuk				Lónév Siemens				Lenti helyre A tárgy ragja			
Az egri vár várnagya											

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA

Méhek a képzőművészetben

A római monda szerint a mézet a bor és a mámor istene, a kíséretét alkotó szatírokkal mulatozó Bacchus fedezte fel, és úgy tartották, hogy a méhészkedésre is ő tanította meg az embereket (Piero di Cosimo: *A méz felfedezése*, 1499)

Id. Lucas Cranach mintegy harminc képet festett Venus istennőről és a méhektől lépesmézet lopó fiáról, Cupidóról, köztük a „*Megcsípi a méh Venus fiát, míg aranyló mézet csen / ugyanígy mindenbe, ami édes, baj vegyül!*” verset illusztrálót (*Venus és a méztolvaj Cupido*, 1530)

Orosz méhészek jellegzetes, fakéregből készített, nyílásokkal ellátott, a csapadéktól tetővel védett méhkasai Nikolaj Bogatov festményén (*A méhész*, 1875)

Id. Pieter Bruegel festményének előterében fejen a nagyböjt idején is fogyasztható mézet jelképező méhkas viselő, sovány nőalak (lapátján hallal), illetve kezében nyársra tűzött sertésfejet, kappant és kolbászt tartó (a bűnös húsételt megtestesítő) kövér férfi vív jelképes csatát (*Harc a farsang és a nagyböjt között*, 1559, részlet)

Nicolas Poussin római mítoszt ábrázoló festményén a gyermekeit felfaló apa, Saturnus elől Kréta szigetén elrejtett, csecsemő Jupiteret tápláló, Melissza („méh”) nevű nimfa gyűjti tenyerébe a vadméhek mézét (*Jupiter táplálása*, 1630-as évek)

Hans Thoma német művész békességet és nyugalmat sugárzó festménye, *A méhek barátja* (1863)

RENDELD MEG
MOST A
CIMBORÁT
A 2021-2022-ES
TANÉVRE!

Éves előfizetési díj:

30 lej (3,75 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:

4 lej / lapszám.

- keresd az iskolai terjesztőnél
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon
- írd a cimboramail@gmail.com címre

www.cimbora.net

